

Рішення
разової спеціалізованої вченої ради
про присудження ступеня доктора філософії

Здобувачка ступеня доктора філософії **Наталія Магац**, 1998 року народження, громадянка України, освіта вища: закінчила у 2020 році Національний університет «Одеська морська академія» за спеціальністю «Менеджмент» з відзнакою, працює провідним інженером у Державній установі «Інститут ринку і економіко-екологічних досліджень Національної академії наук України», виконала акредитовану освітньо-наукову програму 051 «Економіка».

Разова спеціалізована вчена рада, утворена наказом директора Державної установи «Інститут ринку і економіко-екологічних досліджень Національної академії наук України», м. Одеса, від «24» квітня 2025 року № 17 у складі:

Голови разової спеціалізованої вченої ради

Миколи Петрушенка, доктора економічних наук, професора, завідувача відділу економічного регулювання природокористування Державної установи «Інститут ринку і економіко-екологічних досліджень Національної академії наук України»,

Рецензентів

Наталі Андрєєвої, доктора економічних наук, професора, головного наукового співробітника відділу економіко-екологічного розвитку приморських регіонів Державної установи «Інститут ринку і економіко-екологічних досліджень Національної академії наук України»,

Оксани Нікішиної, доктора економічних наук, старшого наукового співробітника, головного наукового співробітника відділу ринкових механізмів та структур Державної установи «Інститут ринку і економіко-екологічних досліджень Національної академії наук України»,

Офіційних опонентів

Михайла Хвесика, академіка Національної академії аграрних наук України, доктора економічних наук, професора, заступника директора з наукової роботи Інституту демографії та проблем якості життя Національної академії наук України,

Миколи Сербова, доктора економічних наук, професора, декана факультету гідрометеорології і екології Одеського національного університету імені І.І. Мечникова

на засіданні «26» червня 2025 року прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» **Наталії Магац** на підставі публічного захисту дисертації «Екологізація економічних відносин у сфері водокористування» за спеціальністю 051 «Економіка».

Дисертацію виконано у Державній установі «Інститут ринку і економіко-екологічних досліджень Національної академії наук України», м. Одеса.

Науковий керівник – Ніна Хумарова, член-кореспондент Національної академії наук України, доктор економічних наук, професор, заступник директора з наукової роботи Державної установи «Інститут ринку і економіко-екологічних досліджень Національної академії наук України».

Дисертацію подано у вигляді спеціально підготовленого рукопису, що є завершеною науковою працею, у якому запропоновано нове вирішення наукової проблеми екологізації економічних відносин у сфері водокористування.

Дисертація відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами).

У дисертаційній роботі чітко окреслено мету, завдання, об'єкт, предмет дослідження, а також наведено характеристику методичного інструментарію, що забезпечує належний рівень наукової обґрунтованості отриманих результатів. Структура дисертації відповідає типовим вимогам до оформлення науково-кваліфікаційної роботи. Оформлення рукопису здійснено державною мовою, згідно з чинними нормативними вимогами до написання дисертацій. У роботі наявні всі необхідні елементи, передбаченні пунктом 6 Порядку, зокрема: обґрунтування наукової новизни, формулювання практичного значення результатів, зазначення апробації результатів дослідження на наукових конференціях і в публікаціях, що відповідають вимогам постанови.

Здобувачка має 15 наукових публікацій за темою дисертації, з них 1 одноосібний розділ у колективній монографії; 1 стаття, що входить до міжнародних наукометричних баз Scopus і Web of Science; 5 статей у наукових фахових виданнях України, що відповідають вимогам пунктів 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами). Також здобувачкою опубліковано 1 статтю у періодичному науковому виданні держави, яка входить до Організації економічного співробітництва та розвитку та Європейського

Союзу; 7 публікацій мають апробаційний характер і представлені у вигляді тез доповідей на всеукраїнських і міжнародних науково-практичних конференціях. Усі публікації підготовлено за темою дисертаційної роботи, що підтверджується відповідністю їх змісту структурним елементам дисертації. Найбільш вагомими з них є:

1. Магац Н.С. Соціальна відповідальність бізнесу у сфері водокористування та пропозиції щодо її реалізації у повоєнний період в Україні. Імперативи соціально відповідального бізнесу на засадах екологізації економіки: колективна монографія. ДУ «Ін-т ринку та екон.-екол. дослідж. НАН України». Одеса: ДУ «ІРЕЕД НАНУ», 2024. С. 273-316. (Особистий внесок: розділ 5 «Соціальна відповідальність бізнесу у сфері водокористування»).

2. N. Mahats, N. Khumarova, G. Kakabadze. Assessment of economic greening efficiency in water resource management. *Economics. Ecology. Socium.* 2025. 1 (9). 1-15. <https://doi.org/10.61954/2616-7107/2025.9.1> (Особистий внесок: розробка методичних рекомендацій для оцінки рівня екологізації підприємницької діяльності у сфері водокористування). (*Scopus/ Web of Science*)

3. Магац Н.С., Хумарова Н.І. Реклеймінг і рециклінг стічних вод: сутність та напрями впровадження. *Економічні інновації.* 2022. 24, 2(83). С.195-204. [https://doi.org/10.31520/ei.2022.24.2\(83\).195-204](https://doi.org/10.31520/ei.2022.24.2(83).195-204) (Особистий внесок: визначення сутності та обґрунтування напрямів впровадження реклеймінгу і рециклінгу стічних вод для забезпечення сталого управління водними ресурсами України).

4. Магац Н.С., Хумарова Н.І. Реалізація концептуальних засад соціальної відповідальності бізнесу у забезпеченні раціонального водокористування. *Економічний форум.* 2023. 1(1), С.8-17. <https://doi.org/10.36910/6775-2308-8559-2023-1-2> (Особистий внесок: розрахунок ефективності водокористування в Україні та визначення кращих практик соціально-відповідального бізнесу задля забезпечення раціонального використання водних ресурсів).

5. Магац Н.С., Хумарова Н.І., Костецька К.О., Голікова О.С. Innovative approaches to utilizing water infrastructure in resort economy. *Economic innovations.* 2023. 25, 4(89). С.134-141. [https://doi.org/10.31520/ei.2023.25.4\(89\).134-141](https://doi.org/10.31520/ei.2023.25.4(89).134-141) (Особистий внесок: виявлення диспропорцій в системі водного господарства Одеської області та визначення напрямів їх подолання).

6. N. Mahats. Formation of an organizational and economic mechanism for the greening of economic relations in the water use sector. *Економічний вісник Донбасу.* 2024. 4 (78). pp. 24-31. [http://www.evd-journal.org/download/2024/4/EVD_2024_4\(78\).pdf](http://www.evd-journal.org/download/2024/4/EVD_2024_4(78).pdf)

7. N. Mahats. Greening of economic relations in the water use sector as a component of modern concepts of social development. *Economic innovations.* 2025. 27, 1(94). pp. 66-71. [https://doi.org/10.31520/ei.2025.27.1\(95\).100-112](https://doi.org/10.31520/ei.2025.27.1(95).100-112)

У дискусії взяли участь голова, офіційні опоненти, рецензенти та висловили зауваження:

Голова разової спеціалізованої вченої ради Микола ПЕТРУШЕНКО, доктор економічних наук, професор, завідувач відділу економічного регулювання природокористування Державної установи «Інститут ринку і економіко-екологічних досліджень Національної академії наук України». Зауваження: 1. У підрозділі 1.1 розгорнуто висвітлені теоретичні засади розвитку економічних відносин у сфері водокористування, зокрема представлено релевантну концептуальну модель на рис. 1.1 (с. 45). Водночас більшої деталізації потребує опис суб'єктів економічних відносин у сфері водокористування за кожним із представлених дисертанткою рівнів; зокрема, з ширшим представленням основних ключових гравців передусім на регіональному та місцевому рівнях, що б надало більшої обґрунтованості взаємозв'язкам між суб'єктами водопостачання та водоспоживання. 2. У підрозділі 3.1 (с. 180-195), в контексті верифікації як інструменту екологізації водокористування, слід більше уваги приділити природній інфраструктурі в доповнення до традиційної інженерної та інноваційної зеленої інфраструктури, що б посилювало практичну значущість дослідження, зокрема в його взаємозв'язку з концепцією блакитного зростання.

Офіційний опонент Михайло ХВЕСИК, академік Національної академії аграрних наук України, доктор економічних наук, професор, заступник директора з наукової роботи Інституту демографії та проблем якості життя Національної академії наук України. Зауваження: 1. У підрозділі 1.1 (с. 28–49) дисертанткою розглянуто теоретичні засади формування економіко-екологічних відносин у сфері водокористування, проте основну увагу зосереджено переважно на діяльності підприємств водопровідно-каналізаційного господарства. Такий підхід звужує аналітичну рамку дослідження, оскільки сфера водокористування є багатокомпонентною та охоплює, зокрема, зрошувальне водокористування, функціонування водомістких галузей економіки тощо. 2. Другий розділ дисертації «Діагностика економіко-екологічних відносин щодо використання водних ресурсів» (с. 91–140) присвячено аналізу розвитку водного господарства України в довоєнний період, вивченню наслідків воєнних дій для його інфраструктури та розробці методичного інструментарію для оцінки рівня екологізації підприємницької діяльності у сфері водокористування. Водночас, на нашу думку, викладений зміст не повною мірою відповідає терміну «діагностика». 3. У підрозділі 1.3 «Інституційне забезпечення впровадження екологічних принципів у сфері водокористування України», на нашу думку, є надмірна концентрація різнопланових аспектів у межах одного підрозділу, зокрема порушено питання координації між органами влади, розвитку моніторингових механізмів, економічного стимулювання, участі міжнародних організацій, наукових установ

та громадськості. Це дещо розмиває предметний фокус аналізу й ускладнює виокремлення саме інституційних проблем і викликів у зазначеній сфері. 4. У дисертаційній роботі запропоновано систему показників оцінювання рівня соціальної відповідальності підприємств водопровідно-каналізаційного господарства за чотирма компонентами (с. 169–174). Водночас вибір конкретних показників та логіка їх угруповання потребують додаткового обґрунтування. Крім того, враховуючи основну тематику дослідження, присвячену екологізації економічних відносин, акцент на соціальному аспекті викликає певні питання щодо змістовної узгодженості. 5. У тексті дисертації застосовується термін «блакитна економіка» (рис. 1.2, с. 70, с. 90, с. 116–117), що викликає певні термінологічні зауваження, оскільки в офіційних міжнародних документах, зокрема у матеріалах Римського клубу, переважно використовується термін «синя економіка».

Офіційний опонент Микола СЕРБОВ, доктор економічних наук, професор, декан факультету гідрометеорології і екології Одеського національного університету імені І.І. Мечникова. Зауваження: 1. У підрозділі 1.3 здобувачкою докладно представлено структуру підпорядкування суб'єктів управління водним господарством в Україні (рис. 1.3, с. 83). Разом з тим, у межах дослідження недостатньо висвітлено питання координації між цими суб'єктами, не здійснено аналізу можливого дублювання повноважень, наявності суперечностей між секторальним і територіальним рівнями управління, а також інституційних бар'єрів, що виникають у процесі прийняття рішень. 2. У підрозділі 2.1 дисертанткою акцентовано на суттєвих міжрегіональних відмінностях у показниках водоемності валового регіонального продукту (табл. 2.3, 2.4, с. 101–102). Водночас сам по собі цей показник без належного контекстуального пояснення не дає змоги зробити обґрунтовані висновки щодо ефективності водокористування. 3. У підрозділах 2.3 та 3.2 представлено детальний перелік показників для оцінювання ступеня екологізації підприємницької діяльності у сфері водокористування (с. 131–136), а також для оцінки компонентів соціальної відповідальності підприємств водопровідно-каналізаційного господарства (табл. 3.1, с. 172–174). Водночас запропоновані методичні підходи не були апробовані на прикладі конкретних підприємств. 4. У дисертаційній роботі підкреслено необхідність верифікації водогосподарської інфраструктури як одного з інструментів запровадження соціально відповідальних і екологічно орієнтованих стратегій, що відповідають інтересам суспільства, бізнесу і сприяють сталому розвитку підприємств водного господарства (с. 194). Водночас не розкрито організаційно-правовий механізм реалізації такої верифікації на рівні державної або муніципальної політики. 5. У підрозділі 3.1 обґрунтовано важливість запровадження організаційно-економічного механізму екологізації економічних

відносин у сфері водокористування як інструменту сталого розвитку водогосподарського сектора (с. 162, рис. 3.1). Разом з тим, у запропонованій структурі механізму недостатньо враховано роль приватного сектора, а також потенціал механізмів державно-приватного партнерства (ДПП), що є особливо актуальним з огляду на потреби післявоєнного відновлення країни та обмежені фінансові ресурси державного бюджету.

Рецензент Наталя АНДРЕЄВА, доктор економічних наук, професор, головний науковий співробітник відділу економіко-екологічного розвитку приморських регіонів Державної установи «Інститут ринку і економіко-екологічних досліджень Національної академії наук України». Зауваження: 1. У підрозділі 1.2 дисертанткою розглянуто вплив міжнародних ініціатив і нормативно-правових актів на процес екологізації економічних відносин у сфері водокористування (табл. 1.2, с. 58–62). Водночас аналіз має переважно описовий характер. Доцільно було б доповнити його коротким порівняльним оглядом особливостей імплементації зазначених положень у національну політику України, з акцентом на наявні нормативні бар'єри та прогалини. 2. У підрозділі 2.2 обґрунтовано значення принципів циркулярної економіки (10R) для трансформації водного сектору (рис. 2.4, с. 112–116). Проте у роботі відсутній економічний аналіз ефективності впровадження таких принципів у вітчизняному контексті. 3. У підрозділі 3.1 (с. 155–156) дисертанткою позитивно оцінюється можливість запровадження водних ринків як інструменту підвищення ефективності розподілу водних ресурсів. Водночас залишено поза увагою супутні ризики від їх впровадження. 4. У цьому ж підрозділі (с. 155) питання впровадження «зелених» субсидій висвітлено переважно на концептуальному рівні. Відсутня деталізація механізмів реалізації таких інструментів у контексті інституційної та економічної специфіки України. 5. Процедура верифікації водогосподарської інфраструктури, запропонована у підрозділі 3.3 (с. 187–195), має важливе значення з точки зору практичного впровадження екологічно орієнтованих стратегій. Водночас представлений матеріал потребує конкретизації на рівні прикладів реалізації такої процедури в окремих регіонах чи на конкретних підприємствах, що сприяло б кращому розумінню її прикладного потенціалу та ефективності.

Рецензент Оксана НІКІШИНА, доктор економічних наук, старший науковий співробітник, головний науковий співробітник відділу ринкових механізмів та структур Державної установи «Інститут ринку і економіко-екологічних досліджень Національної академії наук України». Зауваження: 1. У дисертації здобувачкою обґрунтовано значущість економічного стимулювання, зокрема через впровадження фінансових фондів, «зелених» податків, субсидій тощо (с. 152–155). Водночас аналіз чинної нормативно-правової бази щодо застосування

інструментів екологічного оподаткування в Україні є недостатньо глибоким. У роботі не конкретизовано діючі фіскальні інструменти, не подано оцінки їх результативності, а також не проаналізовано їх вплив на поведінку суб'єктів господарювання у сфері водокористування. 2. У підрозділі 1.3 (с. 76) здобувачкою підкреслено інституційну зміну – заміну державної екологічної експертизи процедурою оцінки впливу на довкілля (ОВД). Разом з тим, у дисертації відсутній порівняльний аналіз зазначених інструментів з огляду на їх правовий статус, зміст, процедурну складність та ефективність застосування у сфері водогосподарської діяльності. 3. У підрозділі 2.2 (с. 112–116, рис. 2.4) обґрунтовано актуальність переходу до циркулярної економіки у сфері водокористування та подано якісну характеристику концепції 10R. Водночас викладені положення не підкріплені кількісною оцінкою ефекту від упровадження таких інструментів як реклеймінг та рециклінг. Не представлено прогнозованого зниження витрат на забір, очищення і транспортування води, а також не здійснено порівняльного аналізу витрат на створення інфраструктури повторного використання води у співвідношенні з традиційними підходами. 4. У дисертаційному дослідженні здобувачкою проаналізовано тарифні та нетарифні методи регулювання водокористування (с. 41–44). Проте питання рентної плати, зборів за спеціальне використання водних ресурсів та фіскального регулювання загалом (с. 38) висвітлено менш повно – переважно на рівні загальних положень. 5. У роботі запропоновано інтегральну формулу для оцінювання рівня екологізації підприємницької діяльності (с. 135), що свідчить про прагнення до системного підходу. Водночас вагові коефіцієнти, присвоєні окремим блокам показників не мають достатнього економічного обґрунтування.

Результати відкритого голосування:

«За» 5 членів ради,

«Проти» немає.

На підставі результатів відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада присуджує **Наталії Магац** ступінь доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 051 «Економіка».

Відеозапис трансляції захисту дисертації додається.

Голова разової
спеціалізованої вченої ради

Микола ПЕТРУШЕНКО